

Nr 162.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående nybyggnad för zoologiska institutionen vid universitetet i Uppsala; gifven Stockholms slott den 15 mars 1912.

Med åberopande af bilagda utdrag af protokollet öfver ecklesiastik-ärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att dels för uppförande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda, af öfverintendentsämbetet gillade ritningar och förslag, af en ny byggnad för zoologiska institutionen vid universitetet i Uppsala bevilja ett anslag af 532,463 kronor och däraf på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 90,000 kronor,

dels ock medgifva, att ett å företedd karta affattadt och beskrifvet jordområde om 2 hektar 39 ar 50 kvadratmeter må till tomt för nämnda institution afgiftsfritt fränskiljas akademiska åkerlotten nr 15 i Uppsala.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kunglig nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min Allernådigste Konungs och Herres frånvaro,

Enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Fridtjuv Berg.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 mars 1912.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSWÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Nybyggnad
 för zoologi-
 ska institu-
 tionen i
 Uppsala.

Härefter yttrade föredragande departementschefen, statsrådet Berg:
 Under punkt 86 i det protokoll öfver ecklesiastikärenden för den 13 januari 1912, hvilket såsom bilaga åtföljer samma års statsverksproposition, åttonde hufvudtiteln, anförde jag, att kanslern för rikets universitet på begäran af det större akademiska konsistoriet i Uppsala påyrkat beredande af anslag å 532,462 kronor 98 öre för uppförande af en *ny byggnad för zoologiska institutionen* vid universitetet i Uppsala, men att jag, som fann anslag för nämnda ändamål böra äskas hos Riksdagen, icke kunde i ärendets dåvarande skick till slutlig pröfning framlägga detsamma för Kungl. Maj:t. Tillika hemställde jag, med erinran att den behöfliga anslagssumman syntes böra fördelas på flera år, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, i afbidan på särskild nådig proposition i ämnet, för ny

byggnad för zoologiska institutionen vid universitetet i Uppsala på extra stat för år 1913 beräkna ett belopp af 90,000 kronor.

Sedan ärendet numera blifvit vederbörligen utredt, anhåller jag att få ånyo inför Kungl. Maj:t annåla detsamma. Jag vill då till en början redogöra för den framställning i ämnet, som bildar ärendets utgångspunkt. Denna framställning gjordes af professorn i zoologi A. Wirén i en till det större akademiska konsistoriet ställd, af professorn i jämförande anatomi A. Apellöf i hufvudsak biträdd skrifvelse, hvilken finnes intagen i matematisk-naturvetenskapliga sektionens protokoll för den 29 maj 1911.

I berörda framställning lämnar Wirén först en redogörelse för den nuvarande institutionslokalens tillkomst och erinrar därvid om att det var först då det nya universitetshuset tagits i bruk, som behovet af ökad utrymme särskildt för det zoologiska museet kunde tillgodoses, därigenom att hela den s. k. gustavianska byggnaden med undantag endast af ett par kallare uppläts till den zoologiska institutionen, för hvars försättande i lämpligt skick 1886 års Riksdag på framställning af Kungl. Maj:t beviljade en summa af 35,000 kronor. Detta belopp vore, så vidt Wirén kunnat finna, det enda, som hittills af statsmedel utgått för den zoologiska institutionens lokal. Det hade användts dels till vissa anordningar för minskande af byggnadens eldfarlighet och dels till en del inredningsarbeten, nödvändiga för byggnadens nya ändamål.

Redan år 1887 — fortsätter Wirén — kunde de nya lägenheterna tagas i bruk af den zoologiska institutionen, och den lokal, som då erhållits, vore med oväsentliga förändringar densamma, som allt fortfarande af nämnda institution användes. Någon utvidgning af densamma hade efter nämnda år ej gjorts, med undantag däraf att norra vinden, som dock redan förut disponerades af institutionen, senare inredts med museiskåp och försetts med något bättre belysning.

Genom den utvidgning af lokalen, som sålunda åren 1886—1887 vanns, tillskyndades naturligtvis den zoologiska institutionen stora fördelar. Och åtgärden att inreda hela den gustavianska byggnaden för denna institutions räkning hade helt visst under dåtida förhållanden varit den enda utväg, som kunnat ifrågasättas för att erhålla ett högst nödvändigt ökad utrymme för institutionen. Likväl måste det å andra sidan medgifvas, att det naturligtvis vore omöjligt att genom apterande af en mer än 250 år gammal, för helt annat ändamål uppförd byggnad till zoologisk institution tillgodose alla önskemål, som redan då kunde uppställas för en sådan. Numera måste den år 1886 erhållna lokalen betecknas såsom otillräcklig och för sitt ändamål i hög grad olämplig.

Till stöd för sitt omdöme i sistberörda hänseende anför Wirén:

Den nuvarande lokalens olämplighet.

Redan byggnadens läge vore för en zoologisk institution föga lyckligt. Byggnaden befunde sig vid en starkt trafikerad plats strax intill domkyrkan, mellan denna och parken framför universitetshuset. Ringningen från domkyrkoklockorna såväl som gatutrafiken verkade störande på arbetena i institutionen. Särskildt störande vore spårvagnarna, som passerade på så nära håll, att de förorsakade en för vissa undersökningar synnerligen hindersam skakning. Fotografering äfven vid stark förstoring vore numera ett hjälp-

Läget.

medel, som den zoologiska forskningen i många fall ej kunde undvara. Ehuru den fotografiska apparaten vore uppställd i ett källarum i den del af huset, som minst berördes af den af spårvagnarna framkallade skakningen, kunde likväl sådana föremål, som fordrade lång expositionstid, icke fotograferas annat än vid gasbelysning under natten, sedan spårvagnstrafiken upphört. En framställningen bifogad fotografi visade en serie af 7 långsmala, ljusa fläckar. Det fotograferade föremålet hade endast ett sådant organ, som där framträdde som en dylik fläck. Serien hade uppkommit därigenom, att en spårvagn passerat 7 gånger under expositionstiden. För hvarje gång hade föremålet genom husets skakning rubbats ur sitt läge och en ny, otydlig bild af det ifrågasvarande organet uppstått. Hvilka afsevärda olägenheter och svårigheter som ensamt af detta förhållande förorsakades, vore lätt att inse.

En annan stor olägenhet vore, att institutionen helt och hållet saknade gård. Förr hade till densamma hört den genom höga murar och granplanteringar inhägnade s. k. gustavianska trädgården, som lämnat välbehöfligt utrymme för aflastning och uppackning af stora föremål, anordningar för rengöring af stora skelett samt äfven, om än i mycket begränsad skala, för burar m. m. för levande djur. Tyvärr hade denna trädgård borttagits, då parken vid universitetshuset ordnats, och härigenom hade den zoologiska institutionen beröfvats hvarje möjlighet till några anläggningar utomhus, hvilka dock för densamma ofta varit behöfliga.

Den största olägenheten af institutionens nuvarande förläggning vore dock den, att möjlighet till tillräcklig utvidgning af dess lokaler på den nuvarande platsen näppe-ligen finnes.

Byggnaden
hälsovadlig.

Af annat slag vore de olägenheter, som härrörde från den på 1620-talet uppförda byggnadens beskaffenhet. Denna saknade ordentlig grundmur, och tegelväggarna ginge delvis ned i marken. Källarvåningens och förstugans stengolf syntes hvila direkt på marken. Häraf följde, då byggnaden låge vid foten af en rätt hög backe, att vatten från denna söges högt upp i murarna och att källarvåningen vore mycket fuktig. För några år sedan hade man kunnat med en skopa ösa upp vatten, som runnit fram ur södra källarens golf. Detta vattenflöde vore genom verkställda isolerings- och afledningsarbeten väl numera minskadt men hade ej kunnat fullständigt bringas till upphöra. Vatten framsipprade äfven högt uppe från väggarna i förstugan; och de norra källarrummen, i hvilka förr det zootomiska laboratoriet varit inrymdt och hvilka numera användes dels till magasin, dels till arbetsrum för konservatorn och museivaktmästaren, dels också till arbetsrum för studerande, måste betecknas såsom hälsovådliga, då stenväggarna, ehuru de flera gånger putsats, snart åter svartnat och möglat af fukt. Äfven hade i flera fall samlingar och andra föremål, som där måst förvaras, tagit skada af fukt.

Olämpliga
eldstäder och
delvis oeldade
lokaler.

Efter framställning af universitetet begärde Kungl. Maj:t af 1886 års Riksdag utom det anslag af 35,000 kronor, som, såsom i det föregående omnämnts, af Riksdagen beviljades, ytterligare ett anslag för införande af värmeledning. Detta sistnämnda belopp beviljades emellertid icke af Riksdagen, och följden däraf hade blifvit, att en del af institutionens lokaler ej alls och vissa andra endast ofullständigt kunde uppvärmas samt att de gamla, felaktigt placerade eldstäderna och skorstenspiporna fortfarande måste användas.

Byggnadens midtparti upptoges af en stor förstuga och trappuppgångar. Dessa saknade fullständig uppvärmning. Byggnaden vore härigenom delad i två delar, som

icke hade någon kommunikation med hvarandra annat än genom den kalla, med stengolf försedda förstugan. Oeldade vore vidare lokalerna i vindsvåningen och kupolen, hvilka delvis användes till förvaringsrum för bestämda, ej exponerade samlingar och hvilka vid förberedelse till föreläsningar och för undersökningar ofta måste besökas. De båda stora museisalarna, där sådana föremål vore utställda, som vore afsedda till åskådningmateriell vid de studerandes förberedelser för examina, hade visserligen eldstäder men kunde dock ej under den kallare delen af vintern uppvärmas tillräckligt för att man där skulle kunna uppehålla sig längre tider. Studierna där måste därför i allmänhet förläggas blott till de mindre kalla delarna af läsåret.

Öfriga arbetslokaler kunde väl uppvärmas, om än svårigheter mötte att på lämpligt sätt moderera deras temperatur, emedan de gamla kakelugnarna ingalunda alltid vore affassade efter de nuvarande rummens storlek.

De flesta eldstäderna vore placerade intill yttermurarna, och längs dessa ginge också skorstenspiporna. Wirén föreställde sig, att detta förhållande vore en orsak till att de flesta eldstäderna till en början vanligen sände röken in i rummet i stället för ut genom skorstenen. Särskildt svårt vore detta i byggnadens norra del, där föreläsningssalen och de flesta arbetsrummen vore belägna. Tak och väggar hade där ofta tvättats eller målats men blefve snart åter svarta af rök, och föreläsningarna måste oftast hållas i starkt kaminös.

Med den utveckling, den zoologiska undersökningstekniken på senare decennier tagit, måste det betecknas såsom en väsentlig olägenhet hos den gustavianska byggnaden, att rummen delvis vore för mörka. Särskildt gällde detta om de rum i byggnadens norra del, där fönstren skymdes af domkyrkan och det gamla länslasarettet. Föreläsningssalen vore så mörk, att föreläsningarna kl. 10 på förmiddagen under vintern ofta måste hållas vid gasljus, och detta ehuru Wirén nyligen låtit måla taket hvitt och väggarna mycket ljusa. Museisalarnas fönster vore för små och lämnade ej tillräcklig belysning för de på gallerierna utställda föremålen. De kunde ej heller göras större utan att förstöra den för den gamla byggnaden synnerligen karaktäristiska taklisten, något som knappast torde tillåtas.

Den zoologiska institutionen saknade elektrisk belysning. Hvarför sådan ej där införts, då de flesta af universitetets öfriga institutioner försetts därmed, vore Wirén obekant. Elektrisk belysning borde emellertid användas i en sådan lokal som den zoologiska institutionen, där stora och dyrbara samlingar förvarades och där ett arbete, som fordrade god belysning, påginge hela dagarna. Nu hade Wirén dock ej ansett sig böra yrka på införande af elektrisk belysning i Gustavianum, då denna byggnad i alla händelser ej mycket längre torde kunna begagnas för sitt nuvarande ändamål.

Slutligen ville Wirén påpeka, att byggnadens form vore mycket olämplig. Den vore nämligen så smal, 10—10,5 meter inom ytterväggarna, att ingenstädes korridorer kunnat anbringas. Följden däraf hade naturligtvis blifvit, att en del arbetsrum måste vara genomgångsrum till andra. Härigenom stördes i ej ringa grad de, som måste arbeta i de yttre rummen.

Den nuvarande lokalens otillräcklighet. För den zoologiska institutionen behöfliga lokaler.

De lokaler, som en zoologisk universitetsinstitution behöfde, kunde lämpligen indelas på följande sätt: 1) museum, 2) zootomiskt öfningslaboratorium med tillhörande lärarrum m. m., 3) föreläsningssal med förberedelserum, 4) arbetsrum för förestån-

Bristfällig belysning.

Huset för smalt.

Lokalens indelning.

daren och för studerande, som sysselsätta sig med specialarbeten, 5) rum för akvarier och terrarier, 6) konservatorns verkstad, förrädsrum m. m., 7) kapprum och toaletter, 8) vaktmästarbostäder.

Museet.

Det kunde icke vara lämpligt eller behöfligt, helst då för statens naturaliesamlingar ett naturhistoriskt riksmuseum funnes, att med universitetets zoologiska institution förena samlingar af stor eller obegränsad omfattning. Erfarenheten hade enligt Wiréns mening visat, att allt för stora samlingars förläggande till de vetenskapliga universitetsinstitutionerna för dessa snarare medfört en börda än en fördel. Det vore sålunda ingalunda Wiréns afsikt att arbeta för att i Uppsala upprätta ett stort zoologiskt museum. Emellertid vore dock zoologiska samlingar, om än af begränsad omfattning, alldeles oombärliga för hvarje zoologisk institution, då undervisning i zoologi icke kunde bedrivas utan åskådningmateriell och vetenskapliga arbeten icke utföras utan material för undersökning och jämförelse. Hvad som behöfdes vore i hufvudsak följande: en väl exponerad samling af sådana föremål, hela konserverade djur, skelett och andra anatomiska preparat, modeller, planscher m. m., som de studerande för sina examensstudier ständigt borde hafva tillfälle att se; en välordnad och bestämd, för specialister och studerande lätt tillgänglig och så vidt möjligt fullständig samling af skandinaviska och delvis äfven af arktiska djurformer; samt slutligen förråd af material för vetenskapliga undersökningar.

Sådana samlingar funnes redan nu, om de än i åtskilliga afseenden behöfde kompletteras, bland annat genom anskaffande af skelett af flera större däggdjur. Tillräckligt utrymme för deras uppställande saknades emellertid i den nuvarande lokalen. Största utrymmet och bästa belysningen kräfde naturligtvis den exponerade studiesamlingen. För denna användes för närvarande de båda befintliga museisalarna, den norra för ryggradsdjur, den södra för lägre djur och anatomiska preparat. Den förre salen vore fullpackad med skåp, som skynde hvarandra, och i skåpen stode föremålen så tätt hopade, att eu del af dem knappast syntes, utan att framför stående undanflyttades. I södra salen rådde icke så stor trängsel, men detta berodde blott därpå, att vissa afdelningar, som där bort hafva plats, alldeles uteslutits för att ändå något måtte kunna tydligt visas. Sålunda hade man alls icke kunnat uppställa några muskelpreparat af högre djur, icke några preparat, som illustrerade djurens lefnadsvanor, fortplantning, polymorfi, variation m. m. eller resultatet af de senare årens i många afseenden framgångsrika ärfthlighetsforskning, ehuru dylika preparat vore i hög grad behöfliga och delvis befintliga.

Wirén hade efter noggranna undersökningar kommit till det resultat, att tre salar, något större än de nuvarande, skulle behövas för studiesamlingens lämpliga exponerande. Då skulle också representanter för den inhemska faunan kunna på behöfligt sätt utställas. För närvarande vore detta blott fallet med vissa afdelningar af densamma, hvilket medförde synnerligen stora olägenheter, då inhemska djurformer alltjämt efterfrågades för bestämningar och jämförelser. För de magasinerade samlingarna saknades nu både lämpliga och tillräckliga lokaler. Dessa samlingar, som för verksamheten på institutionen vore af största vikt, ehuru de icke behöfde utställas på samma sätt som studiesamlingen, vore nu inhysta i öfre förstugan, på vinden, i kupolen samt i några källarrum och på flera andra håll, således i spridda lokaler, hvilket omöjliggjorde samlingarnas rationella ordnande. Dessa lokaler vore dessutom till största delen kalla, delvis äfven fuktiga och illa belysta samt saknade fullständigt arbetsplatser, hvilket i hög grad försvårade samlingarnas skötsel och användning. På vissa håll toge samlingarna skada af fukt, på andra under den varma årstiden af för

stark hetta. Kupolen, som begagnades till skelettmagasin, hade endast brädväggar och vore så otät, att om viutern snön hopades i drivvor på golfvet och om sommaren otaliga insekter samlades i densamma, nedsmutsande allt, som där förvarades.

Utom de tre stora museisalarna behöfdes särskilda lokaler för insektsamlingen och för de historiskt och vetenskapligt värdefulla samlingar af Linnéanska typexemplar, hvilka ännu funnes i behåll. En del af insektsamlingen, som hörde till institutionens dyrbaraste och af fackmän oftast efterfrågade samlingar, förvarades på föga tillgänglig och i flera afseenden mycket olämplig plats ofvanför skåpen i norra museisalen. Den öfriga delen vore jämte de Linnéanska samlingarna inhyst i ett rum, som dessutom användes till biblioteks- och tidskriftsrum, till öfningslaboratorium under vårterminerna samt till arbetsrum för två specialister och tidvis äfven för ritning af föreläsningsplanscher. Men ouckligt torde vara, att dessa många olikartade ändamål för att rätt kunna tillgodoses fordrade skilda lokaler.

Det zootomiska öfningslaboratoriet vore nu inrymdt i en sal med en golfyta af 84 kvadratmeter eller, den yta frånräknad som upptoges af eldstad, spiraltrappa till museet, skåp m. m., blott 67,8 kvadratmeter. Salen hade 4 fönster, af hvilka ett sutte nära intill eldstaden och ett annat nära intill nyssnämnda trappa, hvarigenom arbetsplatserna framför dessa fönster minskades. I denna sal påginge under nästan hela läsåret den zootomiska öfningskursen för filosofie kandidat- eller filosofisk ämbetsexamen. Kursdeltagarna tillbringade där större delen af sin arbetsdag. Denna sal hade ända till för få år sedan varit för sitt ändamål i allmänhet tillräcklig. En kurs motsvarande den nuvarande anatomiska öfningskursen hade hållits sedan år 1888. Antalet deltagare i densamma hade från denna tid till och med vårterminen 1907 i medeltal terminligen varit i det närmaste 7, och det hade aldrig öfverstigit 11, hvilket tal endast uppnått under läsåret 1897—1898. Från och med höstterminen 1907 hade emellertid antalet deltagare stigit till mer än det dubbla. Medeltalet deltagare per termin hade varit 18,5, och antalet hade två terminer uppgått till 21. För detta antal vore den nuvarande öfningsalen för liten, och särskildt vore fönsterutrymmet alldeles för litet. då framför hvart och ett af de 1,37 meter breda fönstren 5—6 kursdeltagare måste trängas med sina mikroskop. Utrymmet blefve så mycket mera otillräckligt, som särskildt kapprum saknades.

Zootomiska
öfnings-
laboratoriet.

För öfningarna för licentiatexamen hade något särskildt rum aldrig funnits. Då deltagarna i dessa öfningar i allmänhet varit få, i medeltal omkring 2 terminligen, hade det ända till år 1907, om än stundom med en viss svårighet, lyckats bereda dem arbetsplats på institutionen. Man skulle väntat sig, att antalet af dem, som aflade licentiatexamen i zoologi, bort sjunka till omkring halfta antalet efter 1907 års examensstadgas ikraftträdande, då licentiatexamen numera aflades i blott ett ämne mot förut i två. Något sådant hade emellertid ej inträffat, tvärt om hade äfven deltagarna i dessa kurser ökat, och deras antal hade förra läsåret uppgått till 10, af hvilka dock endast 8 fullföljt hela kursen. Dessa öfningar hade därför måst hållas i biblioteks- och tidskriftsrummet, till afsevärd olägenhet för verksamheten i öfrigt på institutionen. För nämnda öfningar behöfdes ett särskildt mindre rum, hvilket ej stode att erhålla i nuvarande institutionsbyggnaden annat än genom tillbyggnad.

Sedan för några år sedan medicinsk filosofisk examen afskaffats och de zootomiska öfningarna för densamma upphört, hade visserligen den till dessa öfningar använda salen blifvit disponibel för andra ändamål. Den behöfdes emellertid mer än väl för de studerande, som genomgått öfningarna och sysselsatte sig med repetitioner för tentamina, därvid användande institutionens samlingar af mikroskopiska preparat och

annan undervisningsmateriell. Äfvenledes användes rummet som rit- och preparationsrum för de tillfälliga biträden, som för laboratoriets räkning förfärdigade föreläsningstaflor och preparat. Då det vore ett genomgångsrum för alla, som deltog i dissektionsöfningarna, lämpade det sig ej heller såsom lokal för öfningskurser för licentiatexamen.

Den stora tillströmningen de senare åren af elever till det zootomiska laboratoriet stode väl i något samband med de förbättrade utsikter till befordran och de ökade löneförmåner, som nyligen vunnits för lärare vid de allmänna läroverken. Vid dessa vore emellertid bristen på lärare i biologi ännu stor. Då dessutom universitetsutbildade lärare och i synnerhet lärarinnor i biologi i allt större utsträckning funne anställning vid enskilda läroanstalter, såsom flickskolor och folkhögskolor, vore det ej sannolikt, att behovet af lärare och lärarinnor, som genomgått universitetskursen i zoologi, skulle komma att så minskas, att någon afsevärd minskning i antalet lärjungar vid Uppsala universitets zoologiska institution vore att vänta. Snarare borde en fortsatt ökning i framtiden förutses. I vårt land vore vid universitet och högskolor, vid museer och andra vetenskapliga inrättningar för närvarande anställda öfver 20 vetenskapligt utbildade zoologer, de allra flesta elever af Uppsala universitet. Men flera sådana befattningar behöfdes. Fiskeristaten behöfde utvidgas, och behovet af nya befattningar vid naturhistoriska riksmuseets zoologiska afdelningar hade länge ansetts vara trängande. Allt detta gjorde, att Uppsala universitet helt visst behöfde vara rustadt att äfven för framtiden lämna utbildning åt snarare flera än färre zoologie studerande än nu.

Af det sagda torde framgå, att äfven det zootomiska laboratoriet behöfde ökad utrymme för öfnings-salar. Dessutom behöfdes utom professors arbetsrum äfven ett särskildt amanuensrum. Hittills hade vaktmästaren och amanuensen haft ett gemensamt rum, afdeladt genom en låg afplankning i två delar, af hvilka blott den ena varit försedd med eldstad. Önskvärdt vore också, att vid professors i jämförande anatomi arbetsrum ett mindre laboratorierum funnes, som kunde användas af specialister, hvilkas arbeten leddes eller öfvervakades af denne professor.

Föreläsningssalen.

Den nuvarande föreläsningssalen vore så till vida alldeles för liten, som den ej lämnade på långt när tillräckligt utrymme för föreläsningstaflor och annan åskådningsmateriell, hvilket för närvarande vållade stora svårigheter för föreläsningarnas rätta skötande. Äfven åhörarplatserna hade stundom visat sig vara för få. Det vore emellertid icke nog med att föreläsningssalen måste inrymma plats för uppställande af den åskådningsmateriell, som kräfdes för att illustrera föreläsningarna. Bredvid föreläsningssalen borde också finnas ett rum för denna materiells iordningställande och delvis också för förvaring och förfärdigande af densamma. Ett sådant s. k. förberedelse-rum funnes i samband med föreläsningssalarna i alla af Wirén kända nyare zoologiska institutioner. I den senast byggda tyska, den i Breslau, användes härtill en sal af 69 kvadratmeters golfyta. I Berlin hade man för samma ändamål flera stora rum, i hvilka många tusen väggtaflor, stora samlingar af preparat, skioptikonbilder m. m. samt instrument af många slag förvarades. I det förslag, Wirén stode i begrepp att framlägga, hade han emellertid nöjt sig med ett förberedelse-rum af omkring 28 kvadratmeters golfyta. I den nuvarande institutionen funnes ingen möjlighet att anordna ett sådant rum, utan därtill användes föreståndarens arbetsrum.

Arbetsrum.

Det största behovet af ökad utrymme och förbättrade lokaler hade emellertid den del af institutionen, där vetenskapliga arbeten utfördes. Att föreståndaren för en

institution sådan som den zoologiska finge till sitt förfogande ett eget rum för egna vetenskapliga arbeten, för mottagningar, tentamina m. m., torde ej vara för mycket begärdt, och det torde ej finnas många vetenskapliga universitetsinstitutioner, där han ej det hade, utom den zoologiska i Uppsala. Föreståndaren hade där visserligen ett rätt stort rum med två fönster vid sidan af föreläsningssalen. Men han disponerade det ingalunda ensam. Det måste användas såsom förberedelserum för alla föreläsare. De docenter, som begagnade föreläsningssalen, hade ingen annan lokal än denna, där de kunde ordna för sina föreläsningar. Dessutom hade vid flera tillfällen föreståndaren, för att bereda plats åt dem, som behöfde utföra vetenskapliga specialarbeten på institutionen, måst upplåta ena halfvan af rummet åt en sådan, till ringa ömsesidig tillfredsställelse. Bland annat måste denna rumskamrat aflägsna sig under tentamina och vissa besök, hvilket hvarken befordrade hans trefnad eller hans arbetes ostörda fortgång.

I den nuvarande lokalen finnes, fränsett nyssnämnda rum, 5 arbetsplatser för specialister, nämligen i öfre våningen ett rum med en arbetsplats, professor Lilljeborgs arbetsrum, efter hans afskedstagande disponerad först af honom och numera af professor Tullberg. Därutanför finnes ett rum med två arbetsplatser, som i öfrigt vore goda, men svåra att använda under den kallare årstiden, emedan rummet ej kunde uppvärmas på tillfredsställande sätt. Vidare finnes mellan museiamanuensens och föreståndarens rum ett sådant med två goda arbetsplatser. Som detta rum dels vore ett genoungångsrum mellan de båda sistnämnda, dels stode i förbindelse med det s. k. läsrummet, den sal, som, såsom förut anförts, användes på en gång såsom biblioteksrum och tidskriftsrum, öfningslaboratorium för licentiatexamen, ritsal, lokal för en del af insektsamlingarna m. m., stordes de där arbetande i högsta grad af en ständig ström af kommande och gående. För öfrigt hade de specialister, som icke kunnat erhålla plats i de nu nämnda rummen men ej heller för sina arbeten kunnat undvara institutionens hjälpmedel, fått slå sig ned dels i ofvannämnda till hvarjehanda ändamål brukade sal, dels i konservatorns och i föreståndarens rum. Men många, som väl behöft arbetsplatser, hade dock icke kunnat erhålla sådana af brist på utrymme.

I äldre tider behöfdes i Uppsala icke några specialistrum, då de zoologer, som sysselsatte sig med vetenskapliga arbeten, vore få och arbetets teknik så enkel, att detsamma ofta kunde utföras i vederbörandes boningsrum. I samma mån specialisterna i antal ökats och deras behof att ständigt anlita institutionens instrumentala hjälpmedel eller jämförelsematerial blifvit allt större, hade dock behofvet af särskilda specialistrum blifvit allt starkare. Redan år 1886 hade det räknats som en af de största vinsterna af den då föreslagna utvidgningen af institutionslokalen, att åtminstone några arbetsplatser kunde beredas dem, som, såsom dåvarande institutionsprefekten uttryckte saken, vore sysselsatta med bearbetning af museets samlingar.

Sedermera hade behofvet af specialistrum blifvit ännu större och mera trängande för sådana, som sysselsatte sig med andra arbeten än just bearbetande af samlingar. Det nuvarande behofvet af arbetsplatser för specialisterna, hvilka under senare år varit 6—12 terminligen, kunde ej på ett något så när tillfredsställande sätt tillgodoses i den nuvarande lokalen. Och ännu omöjligare blefve det att tillfredsställa det behof, som komme att uppstå, då antalet specialister, som behöfde förlägga sina arbeten till institutionen, snart komme att betydligt ökas, när en stor del af de många, som under de senaste 3 åren börjat sina zoologiska studier, komme så långt som till utarbetande af gradualldisputationer.

Akvarier
m. m.

I ett nära samband med nu omnämnda lokalbehof stode behofvet af ett rum, där akvarier och terrarier kunde anordnas. Detta behof kunde ej tillgodoses inom den nuvarande lokalen. Det vore dock ett synnerligen viktigt, då experimentella undersökningar inom biologien spelade en allt betydelsefullare roll. Sådana vore bland andra undersökningar öfver ärftlighetsfrågor, hvilka hörde till den moderna zoologiens allra viktigaste områden. Dylika undersökningar kräfde med nödvändighet resurser för att under långa tider hålla lefvande djur vid den zoologiska institutionen.

Kapprum
m. m.

I den nuvarande institutionslokalen saknades helt och hållet kapprum äfvensom plats att anordna sådana och nödiga toaletterum. Alla ytterkläder, galoscher och paraplyer måste sålunda af alla de stundom till mer än ett 40-tal uppgående personer, som hade sitt dagliga arbete på institutionen, förvaras i arbetsrummen, och i föreläsningssalen måste åhörarna likaledes hänga sina ytterplagg.

Konservators-
verkstaden.

Konservatorsverkstaden vore tillräckligt rymlig men dock, då den helt och hållet saknade alla på dylika verkstäder vanliga och nödiga anordningar för rengöring af skelett äfvensom för ventilation, i sitt nuvarande skick allt annat än tillfredsställande, likasom också dess läge några steg framför domkyrkans hufvudportal icke vore det lämpligaste.

Vaktmästar-
bostäder.

Slutligen borde framhållas, att de båda vaktmästarna vid den zoologiska institutionen vore de enda institutionsvaktmästare i Uppsala, som saknade bostadsrum. Då för sådana rum beräknades ett mycket ringa afdrag å penninglönen, följde häraf, att dessa vaktmästare vore afsevärdt svagare aflönade än alla deras kolleger vid universitetet. Då deras arbete ingalunda vore mindre än de öfrigas, innebure detta en stor orättvisa, som ensam borde utgöra skäl nog att förse dem med boställsrum. Men härtill komme, att det vore af vikt äfven för institutionen att hafva vaktmästare boende där eller i omedelbar närhet, emedan de då lättare kunde sköta lokalerna, öfvervaka deras stängning, eldens släckning m. m. samt vid behof ständigt vara till hands. Det syntes Wirén därför vara af vikt, att vid en utvidgning af institutionen äfven sörjdes för att boställslägenheter bereddades vaktmästarna.

Af det anförda ansåge Wirén tillräckligt framgå, att behofvet af vidgade och förbättrade lokaler för den zoologiska institutionen vore synnerligen trängande. Wiréns första åtgärd, sedan han blifvit denna institutions föreståndare, hade också varit att igångsätta en utredning om huru detta lokalbehof skulle fyllas. Sedan universitetets kansler för ändamålet ställt 2,000 kronor till Wiréns förfogande, hade en sådan utredning redan våren 1909 varit färdig. Den dåliga penningställningen i landet hade föranlett Wirén att uppskjuta framställande af förslag till behofvets afhjälpande redan då. Nu syntes detta skäl till uppskof ej längre finnas, och det hade därför för Wirén framträdt såsom en oafvislig plikt att förelägga vederbörande myndigheter detta förslag.

Sedan Wirén således yttrat sig angående den nuvarande institutionslokalens olämplighet och otillräcklighet samt rörande de lokaler, som syntes honom behöfliga för institutionen, öfvergår han i sin berörda framställning till att närmare redogöra för de olika sätt, hvarpå det åsyftade målet

skulle kunna vinnas. Den fråga, som han då först uppställer, är den, huruvida den zoologiska institutionens lokalbehof skulle kunna fyllas genom ändring och tillbyggnad af den nuvarande lokalen. Sedan Wirén omnämnt, att det vid den företagna utredningen naturligtvis i första hand gällt att besvara denna fråga, anför han härutinnan vidare:

Gifvet vore att icke alla den nuvarande lokalens olägenheter och brister kunde afhjälpas genom ändring eller tillbyggnad af den gustavianska byggnaden. Detta kunde ej vara fallet med de olägenheter, som följde af byggnadens belägenhet, och ej heller fullständigt med bristerna hos byggnaden själf. Å andra sidan vore det dock obestriddigt, att stora fördelar skulle kunna vinnas genom införande af värmeledning och elektrisk belysning i den nuvarande lokalen äfvensom genom sådana ändringar af densamma, att nu så godt som obegagnade och i sitt nuvarande skick obrukbara utrymmen på vindarna kunde tillvaratagas. Ytterligare behöfligt utrymme, särskildt för en ny museisal och ett nytt laboratorium, måste vinnas genom tillbyggnad.

För att kunna säkert bedöma, huruvida utan allt för stora kostnader en något så när tillfredsställande lösning af föreliggande fråga kunde ernås genom användande af den nuvarande lokalen, hade Wirén låtit arkitekten T. Stenberg uppgöra ritningar och kostnadsförslag till ändring och tillbyggnad af den gustavianska byggnaden. Af dessa ritningar och förslag framginge, att de båda nuvarande museisalarna trots sin otillräckliga belysning naturligtvis fortfarande måste användas för sitt nuvarande ändamål, och att genom tillbyggnad af ett mot det gamla huset vinkelrätt och från detsamma midt utgående parti en ny museisal, något större än de gamla, skulle kunna erhållas. Ett entomologiskt rum och ett par mindre rum för historiskt viktiga samlingar skulle kunna anordnas, det förra dock långt aflägsset från de öfriga museirummen. Den exponerade studiesamlingen skulle genom dessa anordningar kunna erhålla ett någorlunda tillräckligt utrymme. Magasin skulle kunna beredas dels på norra vinden, dels i källaren, men utrymmet för dessa blefve dock ej tillräckligt; det blefve till och med väl knappt, äfven om källarrummen härför toges i anspråk i sådan utsträckning, att föga eller intet återstode för de viktiga akvarierna och terrarierna. I följd af markens höjning kunde fönsterförsedda källarrum ej anordnas under bortre delen af tillbyggnaden, hvadan källarvåningen komme att blott obetydligt förstoras genom densamma.

Det zootomiska laboratoriet skulle erhålla en tillräckligt stor och äfven fullt lämplig öfningssal i tillbyggnadens undre våning, hvilken äfven komme att innehålla ett kapprum, ett amanuensrum samt ett arbetsrum för professorn i jämförande anatomi. Däremot funnes ej plats för ett enskildt laboratorierum eller specialistrum i närheten af denna professors arbetsrum, hvilket dock vore önskvärdt. För öfningarna för filosofie licentiatexamen erhöles i den nuvarande norra delen af byggnaden ett rum, på ritningen betecknad såsom »prefektens laboratorium».

För föreläsningssalen hade ingen annan plats kunnat utfinnas än den del af den nuvarande vinden, som låge under kupolen. Denna sal skulle erhålla sekundär belysning från kupolen genom ett glastak. Huruvida denna anordning skulle, såsom arkitekten försäkrade, komma att visa sig tillfredsställande, vågade Wirén ej bestämt uttala sig om. Vid sidan af föreläsningssalen skulle utom nödigt kapprum äfven ett synnerligen väl behöfligt förberedelserum anordnas. Äfven detta skulle belysas genom takljus.

Det viktigaste af allt det som behöfdes, nämligen ett betydligt ökad utrymme för dem, som sysselsatte sig med vetenskapliga specialarbeten, skulle så godt sig göra låte tillgodose därigenom, att ett tillräckligt antal specialistrum anordnades på vinden, som skulle förses med fönster i vindskupor. Den nuvarande bottenvåningen kunde ej lämpligen anordnas till specialistrum, dels därför att rummen till stor del vore för mörka och dels därför att korridorer saknades och alltså en del rum vore genomgångsrum. I denna våning skulle på norra sidan institutionsföreståndarens rum, ett rum för öfningskursen för filosofie licentiatexamen, amanuens- och biblioteksrum samt ett rum för ritbiträden m. m. anordnas. Motsvarande rum i södra delen af huset, det nuvarande laboratoriet, skulle användas dels, såsom redan nämnts, för de entomologiska samlingarna, dels till ett s. k. läsrum, d. v. s. rum, där sådana studerande, som för repetitioner använde institutionens preparatsamling, kunde få arbetsplatser, och slutligen skulle där anordnas ett rum för det zootomiska laboratoriets vaktmästare och ett prepareringsrum för större dissektioner m. m.

På detta sätt erhöles visserligen ett ganska tillräckligt antal för olika ändamål användbara arbetsrum, men deras belägenhet skulle blifva föga tillfredsställande. Särskildt måste det anses vara mycket olämpligt, att institutionsföreståndarens och hans amanuens rum låge i en annan våning än samtliga specialistrummen samt att dessa vore långt skilda från biblioteket.

Utrymme för akvarier och terrarier i källaren kunde ej beredas utan uppoffring af oundgängliga utrymmen för magasinerade samlingar.

Konservatorsverkstaden och museivaktmästarens rum måste fortfarande förläggas till den fuktiga och hälsovådliga norra källarvåningen, hvilket ej vore tillrådligt.

Vaktmästarbostäder kunde ej erhållas.

I arkitekten Stenbergs förslag inginge ej anordningar för att aflägsna fukten ur förstuga och källarum, ej heller åtgärder för att möjliggöra kupolens uppvärmande och icke heller, hvad kanske af detsamma på ett eller annat håll väntats, sådana ändringar, hvarigenom utrymmet i den stora förstugan och i trappuppgången skulle kunna till någon del utnyttjas af institutionen. Dessa anordningar skulle, om de vore utförbara, dock enligt Stenbergs mening draga så betydande kostnader, att de icke gärna kunde sättas i fråga, utan vore det då mera ekonomiskt att använda för desamma behöfliga medel till nybyggnad.

Den nu omförmälda ändringen och tillbyggnaden af gustavianska byggnaden skulle enligt Stenbergs kostnadsförslag komma att kräfvä en utgift af 209,730 kronor 50 öre, en summa, som dock skulle kunna miuskas med några tusen kronor genom användande af en billigare, af kolonner stödd takkonstruktion i den stora laboratorielokalen i nybyggnaden.

A andra sidan vore i denna summa ej medräknade kostnaderna för en del nya möbler i de gamla rummen och för de gamla skåpens ersättande med nya i de båda nu befintliga museisalarna, något som vore väl behöfligt. Dessa kostnader skulle föga understiga 60,000 kronor. Om- och tillbyggnadsförslagets förverkligande skulle således draga en kostnad i sin helhet af omkring 260,000 kronor.

Hvad som för denna summa skulle vinnas, vore visserligen en mycket stor utvidgning och förbättring, jämfördt med hvad nu finnes, men dock icke en i allo tillfredsställande lokal. Flera i det föregående påpekade olägenheter skulle ej afhjälpas, och utrymmet blefve i vissa afseenden knappt nog. Härtill komme, hvad som ej minst från ekonomisk synpunkt vore af största vikt, att någon ytterligare utvecklingsmöjlighet för att tillgodose eventuellt i framtiden uppkommande behof syntes alldeles ute-

sluten. Man utsatte sig då genom att tillsvidare nöja sig med utvidgning af den gamla lokalen för den risken, att om ett eller annat decennium, om ej förr, yrkande framkomme att då flytta institutionen till annan plats. De betydande kostnader, som enligt det förslag, för hvilket Wirén redogjort, skulle komma att nedläggas på den gustavianska byggnaden, skulle sålunda endast för en längre eller kortare tid föranleda ett uppskof med den säkert en gång nödvändiga förflyttningen af den zoologiska institutionen till en rymligare och lämpligare tomt.

Af dessa skäl ansågo Wirén sig icke kunna förorda frågans lösning genom ändring och tillbyggnad af den nuvarande lokalen.

Härtill komme ytterligare två skäl, det ena att det större konsistoriet bestämt uttalat sig mot ett bebyggande af någon del af parken framför universitetshuset, det andra att, enligt hvad anmaldt blifvit, den gustavianska byggnaden vore för universitetet i hög grad behöflig för andra ändamål, såsom till seminarielokaler m. m. För dessa ändamål vore läget förträffligt och tillbyggnad ej ifrågasatt. Och för att motsvara desamma torde byggnaden icke behöfva undergå på långt när så stora och dyrbara förändringar, som vore nödvändiga, om den skulle apteras till moderniserad zoologisk institution, ehuru naturligtvis alltid en del förändringar, bland annat införande af värmeledning, vore nödvändiga, till hvilket ändamål byggnaden än komme att beagnas.

På de af Wirén sålunda anförda skälen har han ansett sig böra framlägga förslag till nybyggnad för den zoologiska institutionen; och anför han i fråga härom:

Byggnaden borde naturligtvis förläggas på universitetets mark. Till byggnadstomter lämplig mark i eller invid Uppsala ägde universitetet på tre håll, nämligen vid Vaksala torg, bakom det astronomiska observatoriet och sydväst om botaniska trädgården.

Byggnadstomt.

Området vid Vaksala torg torde på grund af sin afägsenhet icke kunna komma i fråga. I närheten af det astronomiska observatoriet borde ej förläggas byggnader af den storlek, hvarom här vore fråga, dessutom vore byggnadsgrunden på universitetets mark där åtminstone delvis mycket dålig och platsen tämligen aflägsen från de flesta andra naturvetenskapliga institutionerna. Återstode då endast området sydväst om botaniska trädgården, eller den s. k. åkerlotten nr 15. På denna skulle en byggnad för den zoologiska institutionen, så belägen som framställningen bifogad situationsplan utvisade, få en utmärkt plats. Den skulle komma att ligga fritt och rätt högt midt emot en del af botaniska trädgården, där det icke torde komma i fråga att uppföra stora skymmande byggnader. Den komme att befinna sig i omedelbar närhet till ett flertal af universitetets naturvetenskapliga institutioner, nämligen den botaniska, den kemiska, den fysiska, den geografiska samt det matematiska seminariets lokal, blott några få minuters väg från universitetsbiblioteket och omkring 10 minuters väg från universitetshuset. Om byggnadens läge, såsom afsedt vore, anpassades efter vid området redan befintliga vägar, komme detta att blifva det med hänsyn till väderstrecken mest gynnsamma, hvilket för en sådan institution som den zoologiska ingalunda vore oviktigt. Byggnadsgrunden vore enligt verkställda undersökningar den allra bästa, hård hvarfvig lera med inblandade flyttblock. Pålaing komme icke i fråga. Och slutligen, det viktigaste af allt, en äfven för alla tänkbara framtida behof fullt tillräcklig plats kunde erhållas. Området innehölle nämligen ej mindre än 5 hektar 52 ar och omkring

20 kvadratmeter. Af detta behöfde naturligtvis blott en mindre del nu tagas i anspråk af den zoologiska institutionen.

Området kunde emellertid för närvarande ej fritt disponeras af universitetsmyndigheterna, enär det utgjorde en af de s. k. åkerlotter, hvilkas afkastning i äldre tider såsom ett lönetillskott tillfallit några af de äldre ordinarie professorerna. Sedan lönerna för dessa år 1903 höjts, hade emellertid alla s. k. naturaförmåner borttagits och beträffande åkerlotterna bestämts, att afkastningen af dem skulle användas såsom bidrag till kostnaderna för ålderstillägg åt professorer m. fl. Afkastningen af hela åkerlotten nr 15, som användes dels till åker, dels till trädgård, utgjorde för närvarande 205 kronor, hvilken afkastning naturligtvis komme att minskas, om en del af området användes till byggnadsplats för zoologiska institutionen. Wirén ville nu hemställa, att tillstånd af Kungl. Maj:t eller, om så erfordrades, af Riksdagen måtte utverkas, att af nämnda åkerlott en tillräckligt stor del måtte fritt upplåtas åt den zoologiska institutionen.

Nybygg-
naden, dess
dimensioner
m. m.

I fråga om den tilltänkta nya byggnaden för den zoologiska institutionen föresloge Wirén, att densamma uppfördes i öfverensstämmelse med hans framställning bifogade, af arkitekten Stenberg upprättade ritningar och kostnadsförslag. Byggnaden skulle bestå af en i norr till söder utsträckt hufvuddel, 66 meter lång, 16 meter bred samt 17,5 meter hög, med ett något högre midtparti. Vinkelrätt mot denna utginge midt från dess västra sida, gårdssidan, en lägre, 26 meter lång utbyggnad af samma bredd som hufvudbyggnaden. Den sistnämnda innehölle, utom källar- och vindsvåning, två våningar, den ena med arbetsrum och den andra med två museisalar jämte föreläsningssal. Utbyggnaden bestode blott af en våning och upptoges hufvudsakligen af den tredje museisalen. Byggnadens arkitektoniska karaktär måste i väsentlig mån bestämmas af de tre största rummen, de tre museisalarna, som den enligt hvad förut anförts borde innehålla. I densamma skulle inrymmas utom dessa salar också både fullt tillräckliga och väl belägna rum för institutionens alla andra nu befintliga behof, och rikligt utrymme till utvidgning för tillgodoseende af möjliggen uppkommande framtida behof funnes å den rymliga tomten.

Källar-
våningen.

Källarvåningen vore afsedd att innehålla ångpannerum, värmekammare m. m., konservatorsverkstad, bestående af två rum, det ena afsedt hufvudsakligen för förråd, vidare urfettningssal för större skelett, prepareringsrum för större dissektioner, spritdestilleringsrum, äfven afsedt för glasförråd, stora rum för förråd samt för akvarier, terrarier och andra anordningar för lefvande djur samt slutligen 2 vaktmästarbostäder, hvardera med en golfyta af 10 × 5,5 meter samt innehållande 2 rum och kök jämte nödvändiga bekvämligheter.

Vid öfvergångspartiet mellan källarvåningen och den i utbyggnaden befintliga museisalen funnes ett fotografiskt rum med tillhörande mörkrum samt på andra sidan ett reservrum, som bland annat kunde användas såsom specialtrum eller repetitionsrum.

Botten-
våningen.

Bottenvåningens norra del upptoges af det zootomiska laboratoriet med en stor ljus sal för de praktiska öfningarna, belyst af nio fönster, af hvilka som sig borde intet läge mot söder, samt med tillräcklig plats för 36 laboranter. Dessutom hörde till laboratoriet fyra mindre rum, afsedda till arbetsrum för professorn i jämförande anatomi, amanuensen och vaktmästaren. Det fjärde rummet vore afsedt för studerande, som

skåputrymmen. Anordningen med magasinsskåp inom expositionsskåpen medförde mycket stora fördelar, då härigenom äfven de magasinerade samlingarna kunde ordnas i samband med de exponerade och blifva lätt tillgängliga och lätta att jämföra med de utställda. Utrymmet blefve också härigenom på bästa möjliga sätt tillvarataget.

De nya museisalarnas höjd vore densamma som de nuvarandes, detta för att likasom nu kunna ofvan bottenskåpen anbringa gallerier. Gallerier användes numera ej gärna i för allmänheten afsedda större museer. Här måste man, för att byggnaden ej skulle blifva alltför stor, af sparsamhetshänsyn använda sådana, hvilket såsom erfarenheten från den nuvarande zoologiska institutionen visade, mycket väl låte sig göra och hvilket också gjorts i de nyaste zoologiska institutionerna i Tyskland. Då den undre skåpbyggnaden vore mycket bred, de öfre skåpen däremot helt smala, kunde man i de nya museisalarna anbringa gallerierna helt och hållet på de undre skåpens och den mellan dem befintliga korridorrens tak utan att såsom i den nuvarande institutionen behöfva använda utanför skåpen utskjutande hängbryggor, hvilka vore menliga för de undre skåpens belysning. Ofvan de mellan fönstren uppställda skåpen kunde också på samma sätt som i det nuvarande museet anbringas gallerier med skåp, men vore dessa gallerier ej afsedda att nu komma till utförande, utan erbjöde de reservutrymmen för kommande behof.

Konturerna till undre delen af en sådan skåpbyggnad, som här omtalades, vore intecknad i en af museisalarna i ritningen (våningen i trappa upp) till det förut af Wirén omtalade, af Stenberg upprättade förslaget till ändring och ombyggnad af den nuvarande museisalen.

De båda på nu beskrifna sätt anordnade museisalarna i hufvudbyggnaden skulle enligt af Wirén och konservator G. I. Kolthoff utförda mätningar kunna utan trängsel rymma den egentliga studiesamlingen utom den samling, som vore afsedd att illustrera Sveriges fauna, för hvilken en motsvarande, för sitt ändamål tillräckligt stor sal skulle erhållas i den lägre tillbyggnaden.

Vindsvåningens
våningen.

Vindsvåningens midtparti innehölle en sal för de entomologiska samlingarna, som fordrade ett helt annat uppställningssätt än de öfriga och lämpligen förvarades i ett särskildt rum. Vid sidan af denna sal funnes ett arbetsrum för dem, som utförde entomologiska undersökningar. Vindarna öfver byggnadens sidodelar skulle inredas till magasin, hvarjämte 5 specialstrum här skulle anordnas, hufvudsakligen afsedda för bearbetare af samlingar. Erfarenheten hade visat, att ungefär detta antal behöfdes för detta ändamål.

Hiss, diverse
lokaler.

Genom samtliga våningar skulle en materialhiss löpa, bland annat för att större föremål, som behöfdes under föreläsningarna, på lämpligt sätt skulle kunna forslas till föreläsningssalen.

Kapp- och toalettrum skulle i tillräckligt antal och med lämplig förläggning kunna anordnas.

Inredning.

Hvad slutligen byggnadens möblering och inredning beträffade måste den till största delen göras ny. De gamla museiskåpen, som till största delen bekostats af universitetets egna medel eller af privata gifvare, vore utförda med hänsyn nästan endast till prisbilligheten, delvis förfärdigade på institutionen af de billigaste handverkare, som kunnat erhållas samt med biträde af vaktmästaren. De vore till stor del skefva och mycket otäta, hvarför de icke lämnade tillräckligt skydd mot damm åt de föremål,

som uppställts i dem. Dessutom vore de utförda med användande af så litet glas och så mycket trä, att endast omkring $\frac{2}{3}$ af skåpväggarna innehölle glas. Skåpen hade därför i förhållande till sin rymd alldeles för små expositionsytor. En mindre del nyare skåp vore dock bättre och kunde äfven användas på den nya institutionen. Större delen af skåpen kunde däremot blott användas i magasin- och förrådsrum men ej till exponerande af samlingar, för hvilka nya skåp således till allra största delen måste anskaffas. Expositionsskåp gjordes numera i museer vauligen af järn och spegelglas. Kostnaderna för sådana skåp vore dock så betydliga, att detta material här lika litet som i det nya riksmuseet i Stockholm torde kunna komma i fråga. I stället finge skåpen göras af trä med vanligt glas, men, i motsats till de gamla, med espagnolettstängning och omsorgsfullt utfördt arbete för att de skulle blifva i möjligaste mån dammfria. De skåpbygguader, som vore afsedda att uppföras i de tre stora museisalarna, komme emellertid, trots det enklaste och billigaste utförande, som kunde vara tillrädligt, att draga stora kostnader. Från Åtvidabergs snickerifabrik hade Wirén erhållit kostnadsförslag å alla dessa skåp slutande på en summa af ej mindre än 150 000 kronor. Genom användande så mycket som möjligt af de gamla skåpen samt genom vissa andra reduktioner, som kunde göras i nämnda förslag, kunde dock kostnaden för skåp i museisalarna nedbringas till 90,000 kronor, hvilken summa emellertid ej torde tala någon afprutning. Då Wirén talat om kostnaden för skåp, inbegreps alltid däri äfven kostnaderna för gallerier samt spiraltrappor till dessa.

Utom skåp i museisalarna behöfdes också en del nya insektskåp, utan hvilka det påbörjade ordnandet af insektsamlingarna icke kunde fullbordas. Priset på dessa vore 2,000 kronor. De vore afsedda att jänte nu befintliga användbara insektskåp uppställas i det entomologiska rummet i vindsvåningen.

Af möbler för andra rum än museisalarna ägde den nuvarande institutionen ej mycket, och hvad som där finnes vore till en del privat egendom, i det på senare tid många af de personer, som haft sitt arbete på institutionen, funnit sig föranlatna att förse sig med en del egna möbler, synnerligast stolar. En del af de skåp, som användes för förvaring af instrument och utensilier af olika slag, borde ersättas af nya, då de gamla vore synnerligen otäta och dåliga. De vore dels inköpta till billigt pris på auktioner, dels, enligt uppgift, ditförda från andra institutioner, där de kasserats, dels skänkta, dels förfärdigade af vaktmästaren. Äfven institutionens få stolar borde ersättas med nya, då de gamla till större delen vore utslitna. Förr fäste man mindre vikt vid möbleringens beskaffenhet, och att sitta på söndriga s. k. pinnstolar hade fatt gå för sig; nu förnummes ständiga klagomål öfver den otillfredsställande möbleringen i Gustavianum. Och för att försätta institutionen i tidsenligt skick borde nog nyanskaffning af större delen af möblerna göras i samband med nybygguaden, och de härför i Stenbergs förslag upptagna summorna syntes ej vara för höga.

Beträffande detta kostnadsförslag hade Wirén intet annat att erinra, än att posten för oförutsedda utgifter borde höjas, då 15,000 kronor på denna post vore för litet för ett så stort byggnadsföretag som det ifrågavarande, och föresloge Wirén, att densamma höjdes till omkring 12 % af byggnadens och inredningens beräknade kostnad eller till 51,280 kronor 85 öre, hvarigenom hela det erforderliga beloppet skulle uppgå till 480,000 kronor.

Det af Wirén åberopade kostnadsförslaget vore visserligen upprättadt år 1909, men Stenberg hade år 1911 ånyo genomgått detsamma och förklarar sig fortfarande fasthålla vid de däri gjorda beräkningarna.

»De utgifter», yttrar Wirén vidare, »som ett förverkligande af här framlagda förslag skulle medföra för det allmänna, äro betydande. Då hvarken undervisningen eller den zoologiska institutionens vetenskapliga verksamhet kan på ett tillfredsställande sätt skötas utan utvidgning af den nuvarande lokalen, torde det dock vara riktigast att nu taga steget fullt ut och i stället för att nöja sig med en halfmesy, som, äfven den, skulle blifva ganska dyrbar, anskaffa en ny lokal, så beskaffad att densamma tillfredsställer de behof, som i högre grad gjort sig gällande.

Orsaken till att de zoologiska institutionerna vid de svenska universiteten numera ej kunna nöja sig med de lokaler, som för några årtionden sedan voro tillräckliga, ligger dels i det ökade elevantalet men dels och framför allt också i undervisningens och den vetenskapliga forskningens framsteg och utvecklingen af de härför nödiga tekniska hjälpmedlen, som göra en modern zoologisk universitetsinstitution till något helt annat än en sådan för en mansålder sedan. Därför hafva också de zoologiska institutionerna så godt som öfverallt i de främsta kulturländerna under de senare decennierna nybyggts eller undergått mycket genomgripande omgestaltningar. Något sådant blir slutligen äfven hos oss nödvändigt.

Vid uppgörandet af planen för nu ifrågakvarande nybyggnad har jag naturligtvis i första rummet låtit mig ledas af de erfarenheter, jag själf gjort om institutionens behof under den tid af 30 år, under hvilken jag haft mitt hufvud-akliga arbete förlagdt till denna institution. Men jag har naturligtvis också på stället tagit närmare kännedom om de flesta zoologiska universitetsinstitutioner i mellersta Europa och om de erfarenheter, man vid hvar och en af dem gjort rörande sådana institutioners lämpliga anordnande. Särskildt har jag hämtat åtskilliga lärdomar från den zoologiska institutionen i Breslau, den nyaste i Tyskland och allmänt erkänd såsom den bästa bland de mindre och medelstora universitetens zoologiska läroanstalter. Nämnda institution känner jag dels genom ingående studier på platsen, dels därigenom, att ritningarna till dess byggnad godhetsfullt ställts till mitt förfogande af dess föreståndare, professor Kükenthal. Universiteten i Uppsala och Breslau äro ungefär lika stora, i Breslau enligt senaste uppgifter i Minerva 2,312 studenter, af hvilka 1,036 tillhöra den filosofiska fakulteten, i Uppsala enligt senaste studentkatalog 2,063 studenter, hvaraf 1,256 inom den filosofiska fakulteten. Antalet studerande vid den zoologiska institutionen i Breslau är betydligt större än i Uppsala, hvilket dock endast beror därpå, att de medicine studerandena ännu i Preussen genomgå en liten kurs i zoologi, motsvarande den hos oss numera afskaffade medicinsk-filosofiska examen, hvilken kurs emellertid icke ställer stora fordringar på institutionen. De som ägna sig åt mera ingående zoologiska studier äro i Uppsala något flera än i Breslau. Den nu af mig föreslagna nya institutionsbyggnaden företer i det inre åtskilliga likheter med den i Breslau. Museet är dock mindre och inredningen vida enklare i Uppsala än i Breslau, men i fråga om anordningarna för undervisningen och de vetenskapliga arbetena står den förra ej tillbaka för den senare. Kostnaderna ställa sig emellertid olika. Institutionsbyggnaden i Breslau har enligt professor Kükenthals meddelande kostat 800.000 mark.

De af arkitekten Stenberg uppgjorda ritningarna synas mig vara mycket goda. Om de följas, erhåller universitetet en tillräcklig och enligt mitt förmenande väl ordnad institutionsbyggnad, där alla utrymmen äro på bästa sätt tillvaratagna och intet offeradt åt öfverflödet. Det torde dock böra förbehållas drätselnämnden rätt att under arbetets utförande vidtaga sådana smärre förändringar, som möjligen kunna finnas behöfliga.

Den nya lokalen medför naturligtvis behof af ett förhöjdt årsanslag för upp-

värmning, belysning och möjligen äfven för renhållning, men torde det ej vara nödigt att redan nu framställa yrkande härom.

Institutionens materiell och instrumentala utrustning äro i behof af någon komplettering, bland annat bör en projektionsapparat anskaffas. Och torde framställning böra göras därom, att å byggnadsanslaget eventuellt uppstående besparingar måtte få användas till kompletterande af undervisningsmaterielen och den instrumentala utrustningen.»

På grund af det anförda anhöll Wirén uti sin ifrågavarande framställning, att det större akademiska konsistoriet måtte:

1) utverka, att en tillräcklig byggnadstomt åt den zoologiska institutionen fritt upplåtes å den universitetet tillhöriga åkerlotten nr 15, så att en nybyggnad för nämnda institution måtte kunna förläggas där så som omförmälda situationsplan angäfve;

2) bland universitetets riksdagspetita för år 1911 upptaga ett anslag af 480,000 kronor för uppförande af en nybyggnad för zoologiska institutionen i hufvudsaklig öfverensstämmelse med åberopade ritningar och kostnadsförslag;

3) utverka, att möjligen uppkommande besparingar å byggnadsanslaget måtte få användas till planering af tomten närmast nybyggnaden samt komplettering af den zoologiska institutionens materiell och instrumentala utrustning.

Vid Wiréns skrifvelse voro fogade följande till ärendet hörande handlingar och ritningar:

- a) kostnadsförslag till förändringsarbeten och tillbyggnad af Gustavianum;
- b) 6 stycken ritningar till d:o;
- c) kostnad-beräkning till nybyggnad för zoologiska institutionen i Uppsala;
- d) 7 blad med ritningar och situationsplan till d:o;
- e) fotografi.

Kostnadsförslaget till förändringsarbeten och tillbyggnad af den nuvarande institutionslokalen i den gustavianska byggnaden slutade, såsom förut omförmälts, å 209,730 kronor 50 öre, däraf afsågos, bland annat, 131,751 kronor 50 öre för tillbyggnaden och 55,779 kronor för förändring och reparation af gamla byggnaden.

Det af Wirén åberopade kostnadsförslaget till nybyggnad för den zoologiska institutionen slutade å 443,719 kronor 15 öre, fördelade på följande större poster:

grundläggningsarbeten	kronor	16.542: —
sockel och yttertrappor	»	6.433: 50
murning-arbeten	»	93.735: 50
bjälklag, golf och trappor m. m.	»	81.319: 50
taklag	»	15.007: 65
fönster och dörrar med glas, beslag och målning	»	19.297: —
plåtslageri- och järnarbeten	»	18,274: —

Transport kronor 250,609: 15

	Transport kronor	250.609: 15
inredningar	»	108.180: —
målningsarbeten	»	11.930: —
diverse	»	73.000: —
	<hr/>	
	Summa kronor	443,719: 15

De under »diverse» upptagna posterna utgjordes af: hiss och maskineri 5,000 kronor; värme och evakueringsledningar 25,000 kronor; gas-, vatten- och afloppsledningar 7,000 kronor; elektriska ledningar med armatur 5,000 kronor; oförutsedda utgifter 15,000 kronor; samt arkitekt- och kontrollantarfvode 16,000 kronor.

Såsom jag förut omnämmt, biträdades Wiréns förevarande framställning af professorn i jämförande anatomi Apellöf, hvilken därom yttrat:

»Med afseende på hufvudsaken — behovet af en ny och modernt inrättad zoologisk institutionsbyggnad — ansluter jag mig fullständigt till professor Wirén. Då jag emellertid efter mera än 20 års frånvaro från Uppsala först för några månader sedan tillträd min befattning härstädes, har jag naturligtvis ej i samma mån som professor Wirén kunnat få full erfarenhet af alla den föreliggande frågas detaljer. Jag har därför ansett det riktigast, att jag ej ställer mig som medunder-tecknare af förslaget i sin helhet, så mycket mindre som utredningen var utförd redan före min hitkomst. Jag har emellertid, så godt som det under en kortare tid låter sig göra, satt mig in uti de af professor Wirén framhållna synpunkterna och anser därför i likhet med honom en ny byggnad af behovet särdeles påkallad samt ansluter mig till det af honom framlagda förslaget till en sådan, ett förslag som jag med den kännedom, jag har om liknande institutioner i utlandet, anser innebära en mycket lycklig lösning af frågan.

Särskildt skulle jag för min personliga del vilja starkt framhålla nödvändigheten af att det beredes de studerande möjlighet att också inom institutionen anställa observationer och experiment med lefvande material. Den allt större roll, som den experimentella biologien spelar i nutidens forskning, gör det efterhand till en oafvislig nödvändighet att också inom de vanliga institutionerna bereda arbet-betingelser för denna forskningsgren. Häraf framgår också, att jag anser en utvidgning af den nuvarande byggnaden, där ett sådant mål ej kan vinnas, bland annat också af denna grund för absolut otillfredsställande.»

Sedan ifrågavarande framställning den 29 maj 1911 blifvit tillstyrkt af matematisk-naturvetenskapliga sektionen, behandlades frågan af universitetets drätsel-nämnd vid sammanträde den 21 september 1911.

Härvid beslöt drätsel-nämnden att på grund af den erfarenhet, som af nämnden vunnits från föregående byggnadsföretag, och särskildt för att bringa den nu ifrågavarande kostnadssumman till öfverensstämmelse med hvad som beräknats och af Riksdagen godkänts för den fysiska institutionen, tillstyrka, att till det nu i kostnadsförslaget angifna beloppet 443,719 kronor 15 öre, inrymmande för oförutsedda utgifter endast ett belopp af 15,000 kronor, måtte läggas ett belopp motsvarande 20 procent å kostnadsförslaget hela slutsumma, eller ett belopp af 88,743 kronor 83 öre, jämväl afsedt för oförutsedda utgifter, så att totalkostnaden komme att uppgå till 532,462 kronor 98 öre.

Vid granskning af de företedda ritningarna anmärktes af nämnden, att vaktmästarnas bostadslägenheter vore, särskildt hvad anginge köken, väl knappt tillmätta, och upplyste med anledning häraf professor Wirén, att enligt hvad vederbörande byggnadsarkitekt förklarar en utvidgning af sagda lägenheter genom en enkel åtgärd kunde ske, utan att sådant inverkade på den föreliggande byggnadskonstruktionen.

Beträffande frågan om byggnadstomt beslöt drätselnämnden tillstyrka utverkande, att åkerlotten nr 15 måtte ställas till universitetets disposition med skyldighet för universitetet att däraf upplåta så stor del, att en nybyggnad för zoologiska institutionen där måtte kunna förläggas såsom uppjord situationsplan angäfvne, samt med rätt att använda den återstående delen af samma åkerlott för andra universitetets eventuella behof.

I öfrigt beslöt drätselnämnden enhälligt att förorda förevarande anslagsfråga.

Enligt det vid drätselnämndens berörda sammanträde hållna protokollet anhöll professorn i anatomi J. A. H. Hammar att få sina under diskussionen gjorda erinringar tagna till protokollet, och ingaf Hammar i anledning häraf följande skriftliga yttrande:

»Då jag torde vara den ende af drätselnämndens ledamöter, som utom förslagsställaren äger någon mer speciell kännedom om institutionsbyggnader af den art, hvarom här är fråga, har jag ansett mig böra underkasta det föreliggande förslaget en något mer ingående granskning. Denna granskning synes mig gifva grundad anledning till några erinringar.

I souterrängvåningen synas mig vissa lokaler, sådana de i ritningarna angifvas, äga anmärkningsvärdt knappt tillmätt utrymme. Detta gäller i första hand om vaktmästarbostäderna, hvilkas utvidgning på närliggande korridors bekostnad ju därför också nu ifrågasatts. Spritdestilleringsrummet, äfven afsedt för glasförråd, samt konservatorns ena arbetsrum, äfven afsedt för förråd, hafva hvartdera en bredd af blott cirka 2,6 meter. Det har vidare synts mig tvifvelaktigt, om ångpannerummet medger det ytterligare uppställande af ångpannor, som vid en framtida tillbyggnad torde komma att vara behöfligt. Därest emellertid detsamma, såsom professor Wirén vid sammanträdet upplyst, verkligen skulle kunna inrymma, ytterligare två ångpannor, hvilket man af ritningarna har svårt att se, bortfaller gifvetvis denna anmärkning. Hvad slutligen det i souterrängen besparade utrymmet för akvarier och terrarier vidkommer torde det i ej ringa grad representera en framtidsriktning inom zoologien och måste från sådan synpunkt sägas åtminstone ej vara öfverdrifvet stort tilltaget.

I planen öfver bottenvåningen faller genast i ögonen, hvilket knappt utrymme som afsetts för respektive professorer. För professorn i jämförande anatomi är sålunda blott upptaget ett enfönstrigt rum af ungefärliga storleken 5,7×4,7 meter, för prefekten upptages utöver ett af samma mätt ännu ett rum, hvilket likvisst genom särskild anteckning anges därjämte vara afsedt för licentiatkursen. Då jag under en följd af år haft mitt personliga institutionsarbete förlagdt till ett arbetsrum af ungefär samma storlek (5,6×4,15 meter), ehuru väl med förmånen af två fönsterlufver samt dessutom utökadt med ett något mindre af 3,4×5,7 meter, vågar jag, i anseende till den beslätade beskaffenheten af här förekommande arbeten, såsom min mening bestämdt uttala, att de för professorernas räkning afsedda rummen blifvit så knappt tillmätta, att det kan befaras blifva till olägenhet för det vetenskapliga arbetet inom desamma. Denna anmärkning synes förslagsställaren till en viss grad hafva förutsett, då han framhåller,

att det såsom läsrum betecknade, på andra sidan korridoren belägna rummet i fall af behof skulle kunna af professorn i jämförande anatomi öfvertagas, i hvilket fall det i souterrängen belägna reservrummet — det enda ritningarna upptaga — skulle tagas i användning såsom läsrum.

Behovet af specialstrum synes vid första anblicken genom de å nedre botten och å vinden belägna, för sådant ändamål afsedda rummen väl tillgodosedt, helst om hvardera af de förstnämnda och något af de sistnämnda, såsom upplyst blifvit, kan inrymma två arbetsplatser. Betänker man emellertid, att för ej längesedan fyra docenter voro anställda vid zoologiska institutionen och att en professor emeritus där hade sitt arbete samt att hvar och en af sådana äldre vetenskapsidkare väl kan äga behof af särskildt arbetsrum, är det beräknade utrymmet sannolikt på denna punkt alltför väl behöfligt för att kunna vara för annat ändamål i regel påräkneligt.

Öfningslaboratoriet är beräknadt för 36 kursdeltagare. Det nuvarande antalet har uppgifvits vara 28, och medeltalet per termin har utgjort 18,5. Huruvida behovet för den närmare framtiden på denna punkt kan anses betryggadt genom förslaget, är svårt att bedöma för en icke fackman. Att inrättandet af en ny institution *kan* medföra ett oväntadt stort uppsving för ämnet äfven i afseende å lärjungefrekvensen, visa emellertid förhållandena å fysiska institutionen, där öfningslaboranternas antal det läsår byggnadsförslaget framlades var 24, respektive 33, men i fjol, 6 år efteråt, 58, respektive 68.

I fråga om museiafdelningen, där för öfrigt tvifvelsutän anordningarna i många afseenden löfva att blifva tilltalande och praktiska, angifves galleriutrymmet ofvan fönstren såsom reservutrymme. I öfrigt synes utrymmet hufvudsakligen tillmätt på grund af beräkningar af nu föreliggande behof i museiväg. Äfven om man såsom jag delar den af professor Wirén uttalade meningen, att ett museum af denna art kan begränsas till det för undervisningen och forskningen oumbärliga, kan man ej alldeles afvisa frågan om icke detta reservutrymme skäligen borde vara något rikligare tillmätt. Uppfattningen om den för undervisningen i ett ämne behöfliga museimateriellen växlar tvifvelsutän med olika lärare och olika tidsförhållanden. Åtskilligt synes mig varsla om att denna uppfattning på grund af nya studieriktningar just inom zoologien snart nog kan hafva undergått en rätt väsentlig ändring.

Af hvad jag här anført framgår, att jag på åtskilliga väsentliga punkter anser det framlagda förslaget mera närma sig minimi- än maximigränsen af hvad för en ny zoologisk institution vid universitetet skäligen kan anses erforderligt. Det kan ju visserligen vara vanskligt att förutsäga, *hvilka* nya behof som till och med i en närliggande framtid kunna komma att framställa sig; mindre svårt är dock att förutse, hurusom sådana nya behof i många fall torde ställa ökade kraf på institutionens utrymme.

Jag är ingalunda blind för det från viss synpunkt erkännansvärda i en försynt-het, som ej anser sig kunna taga sådana faktorer med i räkningen, helst den beräknade kostnaden redan nu stiger till en stor summa. Det vill dock synas mig, som skulle det i föreliggande fall vara väl förenligt med en omtänksam ekonomi att något mera taga hänsyn till institutionens framtida behof. I hvad mån detta skulle kunna vara möjligt inom förevarande förslags ekonomiska ram är en byggnadsteknisk fråga, i hvilken jag ej tilltror mig någon bestämd mening. Uteslutet synes mig dock icke vara, att med en något annan anordning af byggnaden, särskildt med undvikande af den nu projekterade, för påbyggnad ej afsedda enväningsflygeln samt med användande af en annan, utrymmet mer tillgodoseende takkonstruktion å hufvudbyggnaden, detta

kunde hafva blifvit fallet. Men äfven därest för sådant ändamål ett i någon mån ökad anslag skulle befunnits erforderligt, tyckes mig detta moment ej bort hafva varit afgörande. Erfarenheten visar, att en genom senare tillbyggnad utökad institutionsbyggnad sällan blir i driften så ekonomisk och i användningen så praktisk som en af samma omfång, hvilken anordnats på en gång och efter enhetlig plan.»

Professor Davidson ville hafva till protokollet antecknadt, att såvidt han kunde se, det hade varit önskligt, att de af professor Hammar gjorda erinringarna hade kunnat mera beaktas.

Professor Wirén anhöll efter tagen del af professor Hammars berörda skriftliga yttrande få till protokollet antecknadt:

»Den nu föreslagna institutionsbyggnaden afser att bereda plats för en årskon-tingent af 36 zoologie studerande, under det att medelkontingenten af dessa efter densamma stora ökning från och med hösten 1907 varit 20,4.

Föreläsningssalen är beräknad för 80 åhörare, under det att maximum hittills varit 43.

I stället för i den nuvarande lokalen befintliga 3 rum med 5 arbetsplatser för specialister samt deltagare i öfningarna för filosofie licentiatexamen innehåller den föreslagna byggnaden 12 sådana rum med 20 arbetsplatser. Hittills har behovet af dylika arbetsplatser varit högst 12. Härjämte kunna, om mot förmodan sådant i fram-tiden skulle visa sig vara behöfligt, ytterligare 5 arbetsrum utan svårighet inredas i vindsvåningens sydöstra del, hvarjämte goda arbetsplatser äfven kunna beredas i det stora entomologiska rummet. Jag har vid denna beräkning icke tagit i betraktande de två rum, som ligga vid professorernas arbetsrum och hvilka, såsom jag i min ut-redning närmare angifvit, kunna användas för olika ändamål.

Hvilket utrymme professorerna kunna behöfva för att det vetenskapliga arbetet på institutionen ej skall komma att lida på grund af deras trångboddhet — det torde vara något, som de själfva bättre kunna bedöma än en utomstående, som veterligen aldrig haft något att skaffa med arbetet på en zoologisk institution.

I den nuvarande zoologiska institutionen hafva museisalarna en sammanlagd golf-yta af 456.5 kvadratmeter. I den föreslagna byggnaden är motsvarande golfyta 1,033 kvadratmeter. Det nya museet samt de i museisalarna och annorstädes anordnade magasinerna lämna plats för mera än dubbelt så stora samlingar som de nuvarande, och häri ligger en borgen för att museets utveckling ej på mycket lång tid skall behöfva hämmas af bristande utrymme, äfven om inga »reservsalar», som äro afsedda att tills vidare stå alldeles tomma, äro upptagna i för-laget.

Professor Hammars anmärkningar mot lokalerna i källarvåningen torde knappast behöfva något bemötande, då de endast bero på missförstånd eller obekantskap med det ändamål, för hvilket dessa lokaler äro afsedda.

Af hvad jag nu anfört torde framgå, att professor Hammars farhågor för att den föreslagna byggnaden blott skulle representera ett minimum af hvad för ögonblicket behöfdes, utan att det på något sätt vore sörjdt för möjligheten af en framtida ut-veckling, sakna allt fog.

För möjligen i framtiden inträffande behof, hvilkas närmare art ej nu kunna förutses, kan man icke sörja genom att på måfå bygga rum, om hvilka man ej rätt vet, huru de skola användas. Det enda, som härvid rätteligen kan göras, är att tillse, att institutionen erhåller en så rymlig tomt, att möjligen i framtiden behöfliga till-byggnader kunna utföras utan att hela institutionen behöfver flyttas till annan plats.

Den föreslagna tomten erbjuder säkerligen fullt tillräcklig plats till alla utvidgningar, som kunna komma i fråga.

Slutligen vill jag endast tillägga, att visserligen antalet zoologie studerande under de senaste åren hastigt ökats, men orimligt är dock att föreställa sig, att denna ökning i samma tempo skulle kunna synnerligen länge fortsättas. Vårt land kan icke erbjuda obegränsade möjligheter för biologer att vinna sitt uppehälle. I detta afseende intar zoologien ingalunda en ställning jämförlig med kemien eller fysiken. Det under senare år ofantligt ökade antalet elever vid universitetets kemiska och fysiska institutioner är otvifvelaktigt i väsentlig mån en följd af industriens hastiga uppsving i vårt land och dess i följd däraf ökade behof af vetenskapligt skolade fysici och kemister. En motsvarande anledning till stark ökning af de zoologie studerande finnes icke, hvarför de af professor Hammar anförda erfarenheterna från den fysiska institutionen icke kunna tillämpas på den zoologiska.»

Ärendet behandlades därefter af det större akademiska konsistoriet vid sammanträde den 30 september 1911.

Härvid yttrade professor Wirén till protokollet:

»I min utredning rörande föreliggande byggnadsfråga har jag lämnat några uppgifter om antalet deltagare i den anatomiska öfningkurs, som årligen hålles på zoologiska institutionen, och därvid bland annat angifvit, att dessas medeltal sedan höstterminen 1907 varit 18,5 samt att det två terminer uppgått till 21.

Då jag i våras lämnade dessa uppgifter, kunde jag naturligtvis ej taga med i räkningen antalet af de studerande, som under innevarande termin deltaga i ifrågasvarande kurs, emedan detta då ej var känt. Jag anser mig därför nu böra tillägga till hvad jag förut meddelat, att antalet deltagare i den nu påbörjade årskursen är 28, sålunda större än under något föregående år. Om alla dessa, såsom meningen är, under hela läsåret fortsätta sin kurs, blir medeltalet deltagare i denna sedan höstterminen 1907 och till innevarande läsårs slut 20,4 i stället för 18,5, hvilket visar, att den sedan år 1907 starka tillströmningen af lärjungar till den zoologiska institutionen allt jämt fortfar. Endast genom att fördela kursdeltagarna på två rum, af hvilka det ena samtidigt också måste användas för flera andra ändamål, har det varit möjligt att på den nuvarande institutionen om än med stora svårigheter för öfningarnas ledning mottaga ett så stort antal kursdeltagare.

I anledning af professor Hammars förmodan, att den af mig föreslagna nya institution-byggnaden skulle vara för knappt tilltagen, hänvisar jag i öfrigt till mitt yttrande i drätselnämnden men vill beträffande souterrängvåningen, som jag i detta yttrande ej ansett mig behöfva närmare vidröra, tillägga följande:

Professor Hammar riktar sig här företrädesvis mot ångpannerummet, spritdestilleringsrummet, äfven glasförråd, samt rummet för akvarier och terrarier, hvilka alla förmenas vara för små.

I ångpannerummet kan dock enligt af arkitekten lämnad upplysning utan svårighet ytterligare en ångpanna insättas och med någon ändring af cloisonväggen till kolförrådet ännu en. Här kunna således ångpannor insättas tillräckliga för värmeledningens utsträckande till högst betydliga tillbyggnader, om sådana i en framtid skulle komma att utföras.

Spritdestilleringsrummet har en golvyta af 14,5 kvadratmeter. Spritdestilleringsapparaten upptar en golvyta af mindre än $\frac{1}{2}$ kvadratmeter. Då emellertid det ifråga-

varande rummet på grund af byggnadens konstruktion ej kan förminska, måste det öfverflödiga utrymmet på något sätt tillgodogöras. Och har jag tänkt mig, att detta skulle ske genom att bit förlägga museets glasförråd, hvilket ju icke kan taga skada af spritångor. Det nuvarande glasförrådet är inrymdt i ett källarhvalf med 6,563 kvadratmeters golyta och en höjd varierande mellan 1,5—2,56 meter. Det i den nya byggnaden föreslagna utrymmet för glasförråd rymmer med 3 meters höjd till taket ungefär 3 gånger så mycket glas som det på den nuvarande institutionen befintliga. Skulle mot all rimlighet ett ännu större glasförråd anskaffas, kan lätteligen det, som ej får plats i spritdestilleringsrummet, uppläggas i magasinrummet.

Beträffande slutligen akvarie- och terrarierummet, hvars trånghet professor Hammar finner särskildt beklaglig, utan att grunden till att professor Hammar anser det vara för litet på minsta sätt antydes, kan jag till belysande af frågan framhålla, att ifrågavarande rum rymmer 19,5 längdmeter akvarier och terrarier, om dessa ställas blott i en rad. I den nya zoologiska institutionen i Breslau rymmer motsvarande lokal 12,4 längdmeter akvarier och terrarier. Jag har sålunda i fråga om denna, som äfven jag medger, mycket viktiga lokal till och med gått rätt mycket utöfver hvad som ansetts erforderligt i Tysklands nyaste och bästa zoologiska institution vid ett medelstort universitet.»

Efter någon öfverläggning beslöt konsistoriet förorda ifrågavarande, af matematisk-naturvetenskapliga sektionen gjorda hemställan om utverkande af anslag å extra stat för en nybyggnad åt den zoologiska institutionen, dock att detta anslag, på skäl som blifvit af universitetets drätselnämnd anförda, skulle bestämmas till 532,462 kronor 98 öre i stället för af sektionen beräknade 480,000 kronor, hvarjämte konsistoriet i fråga om byggnadstomt beslöt att, i öfverensstämmelse med drätselnämndens hemställan, tillstyrka utverkande, att åkerlotten nr 15 måtte ställas till universitetets disposition, med skyldighet för universitetet att därpå upplåta så stor del, att en nybyggnad för zoologiska institutionen där kunde i enlighet med åberopad situationsplan förläggas, samt med rätt för universitetet att använda den återstående delen af samma åkerlott för andra universitetets eventuella behof.

Med hänvisning till protokollet vid förenämnda sammanträde den 30 september 1911 anhöll det större akademiska konsistoriet i skrifvelse samma dag till kanslern för rikets universitet, att han måtte hos Kungl. Maj:t göra underdånig framställning om äskande hos Riksdagen af ett anslag på extra stat å 532,462 kronor 98 öre för uppförande af en nybyggnad för universitetets zoologiska institution å åkerlotten nr 15, som för ändamålet och på sätt i konsistoriets protokoll närmare omförmäldes skulle ställas till universitetets förfogande.

Med öfverlämnande af samtliga till ärendet hörande handlingar, fullständiga ritningar och situationsplan för den tillämnade nya zoologiska

institutionsbyggnaden har universitetskanslern i underdånig skrifvelse den 16 oktober 1911, med hänvisning till den utredning och motivering handlingarna innehöлле, hemställt om aflåtande af nådig proposition till 1912 års Riksdag om beviljande af det utaf konsistoriet för ifrågavarande ändamål begärda anslaget å 532,462 kronor 98 öre.

I sin berörda skrifvelse har kanslern i öfrigt anfört:

Att de för Uppsala universitets zoologiska institution nu använda lokalerna i det s. k. Gustavianum icke kunde anses på ett tillfredsställande sätt motvara tidens kraf, ansåge kanslern vara klarligen uppvisadt genom den härom förebragta utredningen. Då någon utvidgning eller tillbyggnad af den gamla gustavianska byggnaden naturligtvis på grund af både dess beskaffenhet och dess läge icke kunde ifrågasättas, återstode blott att medelst en fullständig nybyggnad tillgodose ifrågavarande behof. De i sådant afseende uppgjorda och af konsistoriet godkända förslagen såväl beträffande situationsplan som i fråga om de upprättade ritningarna och kostnadsberäkningarna syntes ock tillfredsställande.

Såsom ytterligare stöd för det begärda anslaget ville kanslern åberopa, att den gustavianska byggnaden skulle, sedan zoologiska institutionen lämnat densamma, blifva väl behöflig för andra akademiska institutioner. I detta hänseende hade kanslern inhämtat, att byggnaden lämpligen borde kunna finna användning dels för inrymmande därstädes af de samlingar, som tillhörde museet för nordiska fornsaker, dels för teologiska, juridiska och filosofiska fakulteternas seminarier och dels för de geologiska, speciellt de paleontologiska, samlingarnas uppställande. Det nordiska fornsaksmuseet hade för närvarande sin lokal i den gamla Linnéanska orang-ribyggnaden vid Svartbäcksgatan, hvilken byggnad syntes icke blott vara alldeles otillräcklig för ändamålet — i det att af de till museet hörande föremålen åtskilliga måst bibehållas magasinerade och många erhållit en olämplig placering — utan äfven nästan fallfärdig och vintertiden svår att uppvärma, hvar till komme, att byggnaden antagligen torde komma att inom en icke allt för aflägsen framtid exproprieras af staden för framdragande af en gata.

Lokaler för vissa af seminarierna vore inrättade i det förutvarande länslasarettet vid St: Larsgatan. Dessa lokaler vore delvis allt för små; delvis bestode de af ytterst låga och mycket olämpliga rum, där luften lätt blefve förskämd. Juridiska seminariet hade provisoriskt fått sig anvisade två hörsalar i universitet-huset, hvilka emellertid nu torde vara behöfliga såsom föreläsningssalar. Det historiska seminariet hade ej någon särskild lokal; sammanträdena hölles i filosofiska fakultetens sessionssal, men arbetslokaler saknades. För det statistiska seminariet hyrdes lokal i staden; det pedagogiska seminariet, som saknade egen lokal, hade tills vidare inrymts i fysiologiska institutionsbyggnaden tillsammans med det psykologiska laboratoriet. För den seminariet förbundna öfningsskolan hyrdes lokal i staden. För ämnet nordisk och jämförande fornkuenskap saknades seminarielokal, likaså för ämnet klassisk fornkuenskap och antikens historia. Skulle alla förenämnda behof af lokaler tillgodoses, torde däri-genom hela utrymmet i Gustavianum blifva disponerad.

Beträffande konsistoriets hemställen rörande disposition af den för zoologiska institutionens nybyggnad delvis afsedda åkerlotten nr 15 hade kanslern icke något att erinra.

Efter erhållen nådig remiss afgaf öfverintendentsämbetet den 12 december 1911 underdånigt utlåtande i ärendet. Ämbetet anförde därvid:

Hvad först anginge de föreliggande ritningarna hade ämbetet, sedan ritningsförfattaren på hemställen af ämbetet verkställt omarbetning af byggnadens i fråga midparti på sätt å ett påfästadt tilläggsblad närmare angåfves, icke funnit skäl till erinran mot desamma.

I detta sammanhang ansåge sig ämbetet böra med föranledande af de invändningar, som blifvit af professor Hammar under ärendets handläggning gjorda, mot förevarande förslag framhålla, att en utvidgning af vissa utaf de för de vetenskapliga ändamålen afsedda, såsom otillräckliga ansedda lokalerna — om hvars behöflighet ämbetet icke torde hafva att yttra sig — gifvetvis orsakade förhöjning i arbetskostnaden; att en förstoring af vaktmästarbostäderna torde, om så skulle anses nödigt, kunna vid ritningarnas närmare utarbetande ske, utan att därför kostnaden behöfde ökas; samt att ämbetet för sin del hölle före, att storleken af ångpanne- och kolförrådsrummen vore tillräckliga för byggnaden, sådan den nu föreslozes till utförande, och att först vid en skeende utvidgning af densamma sagda rum syntes behöfva göras större.

Beträffande därefter den beräknade byggnadskostnaden hade öfverintendentsämbetet vid ompröfning funnit denna böra förslå, om vid byggets utförande omtänksamhet och sparsamhet iakttoges.

Sedermera inkom på gifven anledning universitetets drätselnämnd med en till chefen för ecklesiastikdepartementet ställd skrifvelse af den 2 januari 1912.

Däri upplystes, att för den händelse det för universitetet skulle möta svårighet att disponera hela åkerlotten nummer 15, som föreslagits till byggnadstomt för nybyggnad åt den zoologiska institutionen, den för nämnda institution oundgängligen behöfliga delen af denna åkerlott utgjorde i areal 2 hektar 39 ar 50 kvadratmeter, på sätt uppgjord karta utvisade, och att arrendatorn af berörda åkerlott vore skyldig att afträda densamma den 14 mars 1912, då arrendatorn jämlikt kontrakt ålåge att utan ersättning af universitetet borttaga på området befintliga hus och träd, hvarjämte förklarades, att om af billighetsskäl någon ersättning skulle anses påkallad till vederbörande arrendator, drätselnämnden icke komme att ifrågasätta, att sådan ersättning skulle utgå af statsmedel. Tillika meddelades, att enligt akademifogdens uppskattning den del af åkerlotten, som eventuellt icke skulle tagas i anspråk för den zoologiska institutionen, torde i arrende kunna betinga 75 kronor om året (medan hela åkerlotten hittills gifvit 205 kronor).

Vid skrifvelsen var fogad däri omförmälda, år 1911 af landtmäteriausultanten F. Bergman upprättade karta med tillhörande beskrifning. Det erforderliga tomtområdet utmärktes å kartan med nummer 1—7.

Ärendet remitterades härefter till kammarkollegium, som afgaf underdånigt utlåtande den 15 februari 1912.

I detta utlåtande omförmäler kammarkollegium, hurusom de akademiska åkerlotterna i Uppsala — i de vid 1907 års stat för universitetet fogade särskilda föreskrifterna

anges deras antal till 44 — genom särskilda nådiga bref under 1600-talet upplåtits till professorer m. fl. vid universitetet. Vidare åberopar kollegium, att genom nådigt bref den 30 januari 1903 angående nya bestämmelser rörande aflöningsförmåner för ordinarie professorer m. fl. vid universitetet i Uppsala förordnats, bland annat, att de naturaförmåner, som dittills tillkommit ordinarie professorer, bibliotekarien och räntmästaren vid universitetet, skulle, allt efter som genom tjänstinnehafvares öfvergång på de nya lönebestämmelserna eller annars genom vederbörande innehafvares frånträdande af förmånerna kunde ske, från och med år 1903 till universitetets förfogande indragas; att de akademiska åkerlotter, som på grund häraf stode till universitetets disposition, skulle genom dess drätselnämnds försorg utarrenderas å offentlig auktion antingen för vissa år eller för ett år i sänder; att de inflytande arrendebeloppen skulle särskildt bokföras och redovisas under namn af ålderstilläggsfonden; samt att hvad därtill under ett år influtit skulle under det följande användas till bestridande i första hand af de ålderstillägg, som kunde tillkomma ordinarie professorer, bibliotekarien och räntmästaren, hvarefter fyllnad i den för berörda ålderstillägg nödiga summan skulle utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg.

Rörande den nu ifrågavarande åkerlotten nr 15 — fortsätter kammarkollegium — utvisade en i landtmästeristyrelsen befintlig, af förste landtmätaren F. W. Mossberg år 1900 upprättad karta, att ägoutbyte sagda år ägt rum emellan Uppsala stad och universitetet, därvid universitetet i utbyte mot åkerlotten B VIII samt delar af åkerlotterna B VI och B IX af staden bekommit, förutom 74,7 ar af Karolinaparken, förenämnda åkerlott om 5 hektar 52,2 ar; och hade nämnda ägobyte enligt å kartan tecknad bevis blifvit fastställt den 12 september 1900 af magistraten i Uppsala.

Arrendeafkastningen af lotten inginge för närvarande till ålderstilläggsfonden.

Vidkommande den begärda upplåtelsen af åkerlotten nr 15 hade kollegium ej något att erinra mot att så stor del af samma lott, som erfordrades för den zoologiska institutionens nybyggnad, blefve ko-tuadsfritt upplåten för berörda ändamål. Beträffande däremot lottens återstående del ansåge kollegium, att densamma borde tillsvidare, så länge något särskildt behof af förändrad användning därpå icke föreläge, fortfarande disponeras enligt bestämmelserna i nådiga brefvet den 30 januari 1903.

Departementchefen.

Att den zoologiska institutionens i Uppsala nuvarande lokal är olämplig och otillräcklig för sitt ändamål, lärer få anses oförtydligt ådagalagd genom den i ärendet åstadkomna utförliga utredningen. Lika uppenbart synes mig ock vara, att institutionen behöfver en *snar* förbättring af sina lokala förhållanden.

Institutionens föreståndare har tagit i öfvervägande möjligheten att lösa frågan härom genom ändring och tillbyggnad af Gustavianum. Han har emellertid på skäl, som synas mig fullt bevisande, förkastat denna utväg och i stället föreslagit uppförandet af en ny, för zoologiska institutionen särskildt afsedd byggnad. Detta sätt att tillgodose institutionens behof af bättre och rymligare lokaler blir visserligen dyrare, men om det innebär en fullgod lösning, såväl för det närvarande som för den framtid, som nu kan öfverblickas, måste det föredragas framför nyss af-

sedda billigare åtgärd, som endast delvis afhjälper de nuvarande bristerna och ej tillräckligt kan taga framtidens behof i sikte.

Frågan blir då, om det af Wirén framlagda nybyggnadsförslaget verkligen innebär en tillfredsställande lösning. Ett dylikt spörsmål uppställer sig själfmant vid hvarje byggnadsföretag af den omfattning och kostnad, som förslaget afser. Men det bör så mycket mer i detta ärende tagas i öfvervägande, som inom universitetets drätsel-nämnd uttalanden framställts af innehåll, att nybyggnaden skulle vara allt för knappt tilltagen. För dessa uttalanden har jag i det föregående utförligt redogjort, och jag har likaledes återgifvit hvad däremot andragits.

Med all hänsyn för de framkomna, af lofvärd försiktighet förestafvade anmärkningarna synes det mig dock antagligt, att den föreslagna nybyggnaden skulle komma att uppfylla alla rimliga anspråk på en zoologisk institutionsbyggnad. I min mening härutinnan befastes jag af ett till departementet inkommet skriftligt uttalande af professor Apellöf, som däri förklarar de lokaler i den påtänkta nybyggnaden, där professorn i jämförande anatomi skulle hafva sin verksamhet, vara fullt ändamålsenliga och tillräckliga för behofvet. — I motsats till tillbyggnadsförslaget lämnar nybyggnadsförslaget godt tillfälle till utvidgning vid framtida behof; att nu på en gång bygga så, att man reserverar lokaler för långt i framtiden tänkbara behof, torde ej böra ifrågasättas.

I ett afseende hafva de framkastade anmärkningarna emellertid fäst uppmärksamheten på behofvet af en ändring, hvilken ock synes utan svårighet kunna komma till stånd; jag menar behofvet af större utrymme i vaktmästarbostäderna. Jag hänvisar till hvad öfverintendentsämbetet i afseende därå anfört.

Nämnda ämbete har i öfrigt gillat de uppgjorda ritningarna, med en af ritningsförfattaren utförd ändring, och har funnit det beräknade, till 532,462 kronor 98 öre ökade byggnadsanslaget böra med iakttagande af omtänksamhet och sparsamhet förslå. Såväl ritningarna som kostnadsförslaget böra således kunna läggas till grund för arbetets utförande.

Såsom den lämpligaste platsen för den eventuella nybyggnaden har af de akademiska myndigheterna föreslagits den sydväst om botaniska trädgården liggande akademiska åkerlotten nr 15. Beträffande den ifrågasatta upplåtelsen af detta område är intet att erinra mot att så stor del af åkerlotten, som erfordras för den zoologiska institutionens nybyggnad, för ändamålet kostnadsfritt upplåtes. På sätt kammarkollegium anmärkt, bör den återstående delen af åkerlotten tillsvidare, så länge något särskildt behof af förändrad användning därpå icke föreligger, fortfarande disponeras enligt bestämmelserna i det förut omnämnda nådiga brefvet den 30

januari 1903. Jag vill erinra, att bestämmelserna i nämnda bref grunda sig på Riksdagens beslut i ämnet år 1902, fattadt samtidigt med det Riksdagen medgaf, att professorerna fingo rätt till ålderstillägg. Upplåtelse af den ifrågasatta delen af åkerlotten medför någon minskning af ålderstilläggsfondens inkomster samt ökad utgift å anslaget till ålderstillägg. Klart är att Riksdagens bifall till upplåtelsen bör begäras.

På grund af hvad jag nu anfört och då det för den nya byggnaden erforderliga beloppet, till undvikande af öretal i statsregleringen förhöjdt till 532,463 kronor, lämpligen torde kunna fördelas till utgående under tre eller fyra år, med ett belopp af 90,000 kronor under första året, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels för uppförande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda, af öfverintendentensämberet gillade ritningar och förslag, af en ny byggnad för zoologiska institutionen vid universitetet i Uppsala bevilja ett anslag af 532,463 kronor och därpå på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 90,000 kronor,

dels ock medgifva, att ett å företedd karta affattadt och beskrifvet jordområde om 2 hektar 39 ar 50 kvadratmeter må till tomt för nämnda institution afgiftsfritt fränskiljas akademiska åkerlotten nr 15 i Uppsala.

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Maj:t Konungen på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter i nåder gilla och bifalla; och skulle proposition i ämnet af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, aflåtas till Riksdagen.

Ur protokollet:

C. Wilh. Hagman.